

1.11. MÔ HÌNH QUẢNG ĐÔNG (*The Guangdong model*)

Một tỉnh của Trung Quốc chọn giải pháp mở cửa cho tới một mức độ nào đó

26-11-2011

Tạp chí *The Economist*

Không giống như các chính khách ở các nước khác luôn luôn muốn tìm kiếm sự chú ý của quần chúng, các cán bộ cao cấp của Trung Quốc lại muốn giấu kín tham vọng của mình. Nếu có tham vọng, họ chỉ phát biểu một cách bảo thủ, nhấn mạnh là họ không muốn thay đổi nhiều. Nhưng trong lúc đất nước chờ đợi thay đổi lãnh đạo vào cuối năm tới (2012), một số viên chức cao cấp đã tìm cách quảng bá cho mình một chút. Tại tỉnh Quảng Đông ở miền Nam Trung Quốc, bí thư Đảng bộ Vương Dương (Wang Yang), đã ngờ ý là phong cách quản lý tự do hơn của ông có lẽ sẽ mang lại một cách thức tốt hơn trong việc điều hành đất nước.

Từ lâu Quảng Đông đã là một tỉnh tự do kinh doanh và sống động nhất Trung Quốc. Giờ đây ý kiến cho rằng chủ nghĩa tự do kinh tế có lẽ thích hợp với chính sách mở cửa chính trị, và được gọi là “mô hình Quảng Đông”. Người ủng hộ ý kiến này nhiều nhất là Tiểu Bân (Xiao Bin) của Đại học Tôn Dật tiên ở Quảng Châu, thủ phủ của tỉnh Quảng Đông. Trên bảng đen, ông vẽ một quả trứng. Ông dùng phấn bôi lên lòng trắng trứng để chỉ ra vùng có thể thay đổi được dưới sự lãnh đạo của Đảng. Trong lúc đó, ông ta đã để nguyên lòng đỏ – tượng trưng cho sự độc quyền cai trị của Đảng.

Ông Vương Dương (Wang Yang), 56 tuổi, đã nằm trong Bộ Chính trị từ năm 2007. Ông biết rõ cách làm sao giữ được giới hạn do Đảng quy định. Ít khi ông nhắc tới từ “mô hình Quảng Đông”, điều đó có thể làm phật lòng một số người khác. Nhưng trong giới hàn lâm và giới bình luận trực tuyến người ta sử dụng thoải mái từ này. Các báo chí ở Quảng Đông đôi khi cũng nhắc tới nó.

Những người ủng hộ mô hình này chống đối mạnh mẽ lại mô hình đối lập đang được áp dụng ở Trùng Khánh, nằm sâu trong lục địa. Bí thư Trùng Khánh là Bạc Hi Lai là người rất thích được quảng cáo. Cả hai ông Vương Dương và Bạc Hi Lai có lẽ đều tham gia Ban thường vụ Bộ chính trị vào năm tới. Lúc đó 7 trong 9 vị của ban này sẽ rút lui, kể cả Chủ tịch Hồ Cẩm Đào và Thủ tướng Ôn Gia Bảo. Ông Bạc quảng cáo sự quan trọng của các công ty quốc doanh, những giá trị xã hội chủ nghĩa truyền thống, và sức lôi cuốn của những bài hát thời Mao trước kia, cùng lúc, ông rất khát khe với những nhóm tội phạm có tổ chức. Các website khuynh hướng Mao ca tụng ông Bạc. Mô hình Trùng Khánh được đề cao, đối nghịch hẳn với mô hình Quảng Đông và “những kẻ theo đường lối tư bản”.

Sáu thập kỷ dưới chính quyền cách mạng, đã được đánh dấu bằng sự đấu tranh giữa phe tả (như phe ông Bạc rất hãnh diện tự coi mình như vậy) và phe hữu (một nhãn hiệu còn mang dấu ấn si nhục tới ngày nay). Tuy thế, cuộc đấu tranh này rất đặc biệt. Nó không diễn ra trong các bài xã luận của báo chí, mà diễn ra trong các buổi tọa đàm cởi mở. Cả hai phe đều tổ chức hội thảo nói về mô hình của mình. Có cả một

cuốn sách nói về mô hình Trùng Khánh. Về phương diện sách báo, ông Tiểu Bản công nhận là phe Quảng Đông hơi chậm lụi một chút.

Có lẽ những buổi tranh luận này làm nóng máu quần chúng hơn là cho đảng viên. Một nhà nghiên cứu ở trường Đảng Quảng Đông nói là Quảng Đông và Trùng Khánh không đối lập với nhau. Ông ta nói, hai tỉnh này học hỏi lẫn nhau. Ví dụ, Trùng Khánh đang xây dựng những khu vực phát triển kinh tế để lôi cuốn nhà đầu tư, mà Quảng Đông đã thực hiện từ những năm 1980. Ông cũng nói, Quảng Đông có thể học Trùng Khánh trong nỗ lực chấp nhận người di dân từ nông thôn ra thành thị. Các nhà trí thức Quảng Đông đã học hỏi kinh nghiệm Trùng Khánh tạo ra thị trường cho đất đai nông dân, vì ngay tại xứ Quảng Đông tự do này, vẫn còn nhiều hạn chế trong vấn đề đó.

Trong địa hạt chính trị, những người ủng hộ ông Vương lại chỉ ra rằng những thay đổi là đặc biệt. Người ta lo ngại về vai trò Công đoàn, một trong số ít lĩnh vực nhạy cảm cho một đảng còn đang căng thẳng về vai trò của Công đoàn Đoàn Kết (Ba Lan) vào những năm 1989.

Ông Vương đã phải suy nghĩ lại chuyện này sau khi hơn 200 cuộc đình công đã xảy ra ở vùng sông Châu Giang vào hồi năm ngoái. Vào tháng 5, nhân viên của một xí nghiệp sản xuất xe ô tô Honda ở Phật Sơn ở gần Quảng Châu đã phá máy móc. Các nhà nghiên cứu cho rằng ông Vương không nghĩ rằng các cuộc đình công này ảnh hưởng tới ổn định chính trị. Thay vào đó, ông bày tỏ cảm tính với những đòi hỏi của thợ thuyền (có lẽ dễ làm việc này cho những công ty có chủ là người nước ngoài). Tại những vùng khác ở Trung Quốc, sau khi đình công chấm dứt, thường thường người ta bắt giam những người đứng ra tổ chức. Nhưng tại Quảng Đông thì không. Mọi sự cố xảy ra đều chấm dứt tốt đẹp, và tiền lương tăng lên 30% - 40%.

Mua những người đình công là việc làm thông thường ở Trung Quốc. Nhưng ông Vương đi xa hơn, khuyến khích các công đoàn phụ thuộc chính phủ (không có công đoàn độc lập ở Trung Quốc) phải phấn đấu hơn trong việc đại diện quyền lợi người lao động. Các công đoàn ở Trung Quốc hầu như là con đẻ của ban quản trị xí nghiệp, do các Đảng viên điều khiển. Được ông Vương khuyến khích, các công đoàn ở Quảng Đông đòi hỏi có hợp đồng tập thể. Đó là một hành động được pháp luật cho phép, nhưng bị các viên chức địa phương thù ghét, vì họ sợ các hoạt động của thợ thuyền và áp lực nâng cao tiền lương. Quan điểm của ông Vương đã không phù hợp với quan điểm của những người dưới quyền. Trong một buổi họp, hầu hết mọi người tham dự không biết làm sao đối phó với một cuộc đình công, khi ông ta đề nghị giải pháp không can thiệp. Một người hiểu biết về sự kiện đã cho biết như vậy.

Ngược lại, trong một vụ đình công lớn của tài xế taxi tại Trùng Khánh vào năm 2008, ông Bạc đã can thiệp nhiều hơn. Ông tổ chức một buổi họp có truyền hình trực tiếp với các tài xế. Nhưng sau đó, ông phát động một chiến dịch chống mafia, kết quả là một doanh nhân giàu có bị tố cáo là đã tổ chức cuộc đình công, và bị án 20 năm tù, về tội cướp và phá hoại hệ thống chuyên chở.

Những người ủng hộ mô hình Quảng Đông cũng cho biết là ông Vương cho phép hoạt động thoải mái các tổ chức phi chính phủ (NGO), mà những nơi khác ở Trung Quốc rất hạn chế. Họ đăng ký ở Quảng Đông, đặc biệt là ở Thâm Quyển, một vùng kinh tế náo nhiệt nằm sát bên Hồng Kông, có rất ít khó khăn. Người ta cũng khen ông Vương khuyến khích việc cho phép người dân được tiếp cận thông tin về chi tiêu

của chính quyền. Năm 2009, Quảng Đông trở thành Thành phố đầu tiên của Trung Quốc cho phép công khai toàn bộ ngân sách.

Người ta không bao giờ hiểu rõ được là bao nhiêu sáng kiến này đã do ông Vương đưa ra. Quảng Đông nói chung và Thẩm Quyến nói riêng từ lâu vẫn được hưởng quyền tự do thử nghiệm những chính sách mới. Năm nay, ông Vương phát huy khẩu hiệu “Quảng Đông hạnh phúc” (Kế hoạch thực hiện mục tiêu này đã được đưa vào kế hoạch 5 năm của tỉnh). Hạnh phúc của quần chúng, do những cuộc thăm dò ý kiến đưa ra, đã được chính phủ sử dụng như là một tiêu chí để đánh giá sự thăng quan tiến chức của lãnh đạo địa phương.

Thế mà vẫn còn sự khổ cực, và Quảng Đông không phải là ngoại lệ. Sự bất mãn lan tràn trong khắp cộng đồng 36 triệu người dân di cư sống tại Quảng Đông, chiếm một phần ba dân số của tỉnh. Rất nhiều người di dân này làm việc trong điều kiện chật vật.

Các cuộc biểu tình, nhiều khi bạo động, khá thường xuyên. Tại làng Đại Đôn (Dadun), ngoại ô một khu vệ tinh của Quảng Châu, có một thông cáo ở cửa trụ sở chính quyền hứa là sẽ thưởng 10.000 quan (1.600 USD) cho những ai bắt được bọn “tội phạm” đã tham gia vào cuộc bạo động tháng 6 vừa qua.

Bọn bạo động này là nhóm dân di cư làm việc trong muôn vàn xí nghiệp may mặc, có cả xí nghiệp hoạt động trong vườn của một ngôi đền. Cuộc bạo động này đã nổ ra sau khi một nhóm gác cửa đánh đập một người bán hàng rong.

Mô hình Quảng Đông cũng không mở rộng ra tự do bầu cử. Vào tháng 9, xã Đại Đôn (Dadun) tổ chức bầu cử ghế hội đồng địa phương. Nhưng chỉ có dưới 7.000 người gốc Quảng Đông được đi bầu, còn lại 60.000 người lao động từ các tỉnh khác tới không được tham gia. Tại một làng gần Phật Sơn, cư dân bầu một ứng cử viên độc lập, nghĩa là một người không được Chính quyền đề nghị. Bây giờ có một bọn côn đồ mặc thường phục thường xuyên đứng gác quanh nhà ông này. Dân chúng chỉ biết thầm thì nói với nhau. Lòng đỏ trứng gà của ông Vương Dương vẫn không bị vi phạm.